

Hozzászólás a szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése” kérdéséhez.

Dr. Munkácsi Ernő tollából a Polgári Jog 1937. évi áprilisi számában értékes cikk jelent meg „A szolgálati jogviszonyból származó követelések elévülése” cím alatt.

A cikk tárgya az újabb bírói gyakorlat elemzése „mely rövidebb törvényi elévülési idő hiányában a *szolgálati viszonyból származó jogok* érvényesíthetőségét csak rövidebb időtartamon belül engedi meg, minden ilyen esetben hallgatólagos létrejött elengedési szerződést vélelmezve.”

Munkácsi által is idézett bírói gyakorlat e részben a következő: . . . „évek múltán az alkalmazott az elbocsájtás jogosságát már vita tárgyává nem (a cikkben a nem szócska géphibából kinaradt) teheti s a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatban az azzal kapcsolatos jogokat, igényeket (felmondási idő, végkielégítés) a munkaadóval szemben nem érvényesítheti”.

A bírói gyakorlat ezek szerint nem általában a szolgálati jogviszonyból származó követelések érvényesíthetését korlátozza, hanem kizárólag a szolgálati viszony *megszűnésével* kapcsolatos igényekre vonatkozik, miért is a tárgyait cikk felirata és a gyakorlatnak cikkiró által megjelölt sűrítése nem fedi a bírói gyakorlatban kialakult és Munkácsi által egyébként helyesen idézett jogszabályt.

Nehezen volna indokolható, hogy mi összefüggés áll fenn az azonnali hatályú elbocsájtás jogosságának akár hallgatólagos elismerése és az elbocsájtás előtt esedékesé vált munkabérekövetelés érvényesítésének késedelme között. Oly jogszabály nincs, mely szerint az alkalmazott hátrálékos munkabérekövetelésére vonatkozó igényét elbocsájtás esetében elveszítené. (bármilyen lett legyen is az elbocsájtás oka)¹⁾ s így ha az elbocsájtás jogszerű is, az alkalmazott kiérdemelt és még hátrálékos járandóságait az elévülési időtartamon belül bármikor érvényesítheti. Más kérdés, hogy egyéb speciális jogszabályokban szabályozott rövidebb elévülési határidők legis ratioja alapján, s a cikkben is idézett MMT. 1285. §. 6. pont figyelembevételével nem volna-e indokolt a szolgálati jogviszonyból származó követelések érvényesíthetőségét de lege ferenda általában időbelileg korlátozni, ezidőszent azonban ily korlátot a bírói gyakorlat *csak* a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos jogok tekintetében állított fel.

Nem hagyható továbbá figyelmen kívül, hogy a tárgyait bírói gyakorlat a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos jogok érvényesítésének késedelméhez jogvesztő hatályt csak az esetre fűz, ha e jogok fennállása a szolgálati szerződés megszűntetésének körülményei folytán legalább is vitásnak tekinthető.

¹⁾ „Az alkalmazottól a kiérdemelt illetmény egyáltalában nem tagadható meg.” C. VII. 1198/1937. sz. 1937. szeptember 16.

„A szolgálati viszony természetéből és a szolgálati viszonyban megkívánt jóhiszemű fogva az alkalmazott hosszabb időn át nem hagyhatja bizonytalanságban a munkaadót arra nézve, vajjon a szolgálati viszonynak a munkaadó részéről történt megszüntetését joghatályosnak és magára nézve kötelezőnek elismeri-e, vagy sem és ezért a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos jogokat évek múlva a munkaadóval szemben már nem érvényesítheti.“ (C. II. 6328/1936. sz. 1937. április 1.)

A most közölt bírói határozatból egész világosan megállapítható — amint ez egyébként a vonatkozó bírói gyakorlat megnyilvánulásaként hozott megelőző határozatokból is következik —, hogy az alkalmazott azért van elzárva a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos jogok késedelmes érvényesítésétől, mert nem hagyhatja bizonytalanságban a munkaadót arra nézve, hogy a szolgálati viszonynak a munkaadó részéről történt megszüntetését joghatályosnak elismeri-e.

Következik ebből, hogy e bírói gyakorlat nem vonatkoztatható oly esetre, mikor azonnali hatályú felmondási ok nem forog fenn és a szolgálati jogviszony egyéb okból (pl. rendes felmondás, alkalmazott halála, megegyezés, határozott időre kötött szerződésnél időtartam eltelte folytán stb.) szűnik meg.

Oly bírói gyakorlat mindeziéig nem alakult ki, mely szerint az alkalmazott a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos igényeit általában (tehát a szerződés megszűnésének okára való figyelem nélkül) tartoznék jogvesztés terhével indokolatlan és hosszas késedelem nélkül érvényesíteni.

Következik ebből, hogy korai annak megállapítása, mintha itt akár a szolgálati viszonyból általában származó, akár általában a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos alkalmazotti igények lényegileg contra legem kialakulhatónak tekinthető rövidebb elévülési időtartamának megnyilvánulásáról kellene beszélünk. Erről csak az esetben lehetne szó, ha a követelések érvényesítési jogának megszünte nem volna függővé téve attól, mily körülmények vezettek a szolgálati szerződés megszűnésére.

Ha nem is osztjuk Munkácsi azon álláspontját, mintha a tárgyalta bírói gyakorlat a rövidebb elévülési idő pótlásaként „pótló jogszabályt“ létesített volna, az kétségtelen, hogy a jogérvényesítési késedelem megszüntető hatálya elévülés színezetével jár, amint ezt Fürst²⁾ praegnánsan kifejtette.

Nem tudjuk elfogadni Munkácsinak a tárgyalta bírói gyakorlat elemzéseként felállított constructioját sem, mely utóbbinak lényege az, hogy a bírói gyakorlat vélelmet foglal magában elengedési szerződés hallgatóságos létrejöttére.

Cikkíró az elengedő szerződés constructioját maga is erőltetettnek találja. Valóban nehéz szerződés létrejöttéről szólni ak-

²⁾ Dr. Fürst László: Utaló Magatartások. A budapesti kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem magánjogi szemináriumának kiadványai. 1929. Pécs. 74. old.

kor, ha nincs akaratmegegyezés, egymást fedő — bár hallgatag — ügyleti nyilatkozat.

Vélelem fennforgásának megállapítása a tárgyalt bírói gyakorlat esetében kizárná e gyakorlatban kialakult jogszabály tényleges érvényesülését. Ha a perlési indokolatlan késedelem vélelmet képezne elengedési szerződés hallgatólagos létrejöttére, úgy nem volna akadálya annak, hogy az alkalmazott az ellenkezőt bizonyíthassa.³⁾ Ha tehát az alkalmazott bizonyítja, hogy ő a szolgálatból való elbocsájtás után jogfenntartással élt, úgy ennek bizonyításával a vélelmet megdönti, ami más szóval azt jelentené, hogy az azonnali hatállyal elbocsájtott alkalmazott jogfenntartás gyakorlása esetére a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos jogokat bármikor, tehát az elévülési időn belül bármily időtartam elteltével érvényesíthetné.

Howy a vélelem teóriája a tárgyalt bírói gyakorlatra nem vonatkoztatható, ez kitűnik az általunk korábban idézett curiai határozat indokolásából:

„... A felperes azonban annak a késedelemnek a magyarázatára és kimentésére, hogy jogtalanak tartott elbocsájtása miatt kártérítési keresetével csak másfél évtized után lépett fel, bizonyítani kívánta, hogy a felmondást nyomban követő jogfenntartó nyilatkozatával és éveken át rendszeresen megismételt felszólításaival nemcsak kétségben nem hagyta az alperest a szenvedett jogsérelem jóvátételére irányuló igénye tekintetében, hanem az alperes éppen e felszólalásainak a következtében kilátásba helyezte a tényleges szolgálati viszonyba való visszahelyezését és ezt az ígéretet időnként megismételte és mindvégig fenntartotta.

Ha az alperes a felperes panaszolt sérelmének ilyen orvoslását komolyan kilátásba helyezte és a felperesben éveken át mindvégig azt a hitet tartotta fenn, hogy ügyét a szolgálatba visszafogadásával vagy egyéb módon kedvezően fogja elintézni, ez a *körülmény* valósága esetén kellő indokul szolgálhat a felperes várakozó állásfoglalásának és a perindítás függőben hagyásának.“ (C. II. 6328/1936. sz. 1937. április 1.)

Látnivaló, hogy a most közölt esetben a Curia annak vizsgálatába, hogy az alkalmazott jogfenntartással élt-e, hogy éveken át felszólalt, egyáltalában nem bocsájtkozott,⁴⁾ már pedig ha a vélelmi teória helytállana, úgy a jogfenntartásnak, az állandó felszólalásoknak bizonyítása a „hallgatólagos elengedési szerződés“ létrejöttének „vélelmét“ megdönti és az ezirányú bizonyítás mellőzhető nem volna.

³⁾ Praesumptio iuris et de iure construálása pedig — ha ez ki hatásában a fictióval különben egyenértékűnek is tekinthető — dogmatikailag nehézkes, mert, az ellenbizonyítás kizártsága, a perlési késedelem indokoltsága bizonyításának megengedettségével, át van törve.

⁴⁾ A bizonyítást kizárólag a késedelem indoklására korlátozta.

Áttérve ezek után saját álláspontunkra, szerintünk a bírói gyakorlat konstrukciója: az alkalmazott joglemondásának fictioja.

A bíróság az alkalmazottat, aki elbocsájtása után a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos igények (neveztesen azon igények, melyek őt az elbocsájtás jogszerűtlensége esetére megilletnék) érvényesítésével éveken át és indokolatlanul késik, *olybá tekintti, mintha* (itt nyilvánul meg a fictio) lemondott volna azokról.

A fictio alkalmazásának elismerése magyarázatot ad azon (a vélelem konstrukció mellett ténylegesen fennforgó)-látszólagos ellentmondásra, miért nem veszi figyelembe a joggyakorlat az elbocsájtott alkalmazott jogfenntartásait.

A bírói gyakorlat nem „következtet” joglemondásra, hanem az indokolatlan és hosszás késedelmet azzal azonosítja. — A fictio fennforgását a tárgyalat bírói gyakorlat esetében azért nem lehetett *prima vista* felismerni, minthogy a Curia a fictio képletes kifejezési módját „*olybá tekintetik, mintha...*”; „*úgy kell tekinteni, mint aki...*” nem használta és Szász-Schwarzcsaival élve:⁵⁾ „*sajátos beszédet*” használ a tárgyalat joggyakorlat esetében a fictio sajátlan beszéde helyett.

Az indoklatlan és hosszás késedelmet a Curia tulajdonképpen nem elégedő szerződéssel, hanem az alkalmazott joglemondásával azonosítja, minthogy pedig a lemondás egyoldalú ügyleti nyilatkozat,⁶⁾ így az elégedési szerződés constructionalis nehézségei ugyancsak elesnek.

A perlési késedelem indokoltsága vagy indokolatlansága esetenként nyer bírói megállapítást és ez oly tág mérlegelési lehetőséget biztosít a bíróság számára, mely az elévülés nyugvására és félbeszakadására vonatkozó (s az ezt megalapító okok kizárólagossága folytán merevebb) jogszabályokkal legalább is egyenértékűnek tekinthető, viszont nincs általános basis annak megállapítására, mily időtartamú perlési késedelem vonja maga után az érvényesíthetőség megszűntét.

A tárgyalat bírói gyakorlat — amint ezt Munkácsi idézett cikkében ismerteti — a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos igények közül az érvényesítési késedelem lemondási fictiojának jogszünetető hatálya tekintetében, különválasztja a nyugdíjigényt.

„A szolgálati viszony természeténél fogva a munkavállaló nem tarthatja ugyan hosszabb időn át bizonytalanságban a munkaadót arra nézve, hogy a szolgálati viszonyban a munkaadó részéről történt megszüntetését magára nézve kötelezőnek s így joghatályosnak elismeri-e s a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatban ezzel összefüggő jogokat és igényeket (felmondási idő, végkielégítés stb.) érvé-

⁵⁾ Dr. Schwarzcsa Gusztáv: Új irányok a magánjogban. 1911. Athenaeum 73. old.

⁶⁾ L. Szladits: Magyar Magánjog vázlata. II. kötet 166. old.

nyesíteni kívánja-e. Ez a szabály azonban nem vonatkozik az alkalmazott által a szolgálatával már kiérdemelt nyugdíjra is. A nyugdíjigény késedelmes érvényesítésének csak a kereset beadása előtt lejárt nyugdíjrészletekre van jogvesztő hatása." (C. II. 3804/1936. sz.)

Véleményünk szerint a kir. Curia ezen — a nyugdíjigény érvényesítési késedelmére vonatkozó — gyakorlata indokoltságát és szociális alapját a nyugdíjárandóságnak a tartásdíjjal fennálló, a kir. Curia által egyéb vonatkozásban⁷⁾ felismert rokonszerű jelegében találja.

A kir. Curianak az a gyakorlata, hogy a nyugdíjigény késedelmes érvényesítésének a kereset beadása előtt lejárt nyugdíjrészletekre jogvesztő hatálya van (kivéve Munkácsi által is említett akadályozottságot), teljesen megfelel a 471. E. H.-ban a tartásdíjakra vonatkozólag kimondott jogelvnek.

Az a körülmény pedig, hogy a Curia régebbi álláspontjával szakítva, immár csak a 471. E. H. megfelelő alkalmazására szorítkozik, de a nyugdíjigény késedelmes érvényesítését ezen túlmenőleg nem azonosítja a nyugdíjigényről való lemondással, tehát a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos egyéb igényekre (végkielégítés, felmondási idő stb.) felállított fictiót a nyugdíjigényre nem alkalmazza: ugyancsak a tartásdíjakra vonatkozó jogelvnek, mégpedig azon jogszabálynak megfelelő alkalmazását jelenti, mely szerint a tartásdíjak érvényesítési késedelmé a tartásra vonatkozó igényt el nem ényeszteti.

Ha a Curia Munkácsi álláspontját magáévá téve régebbi álláspontjára térne vissza — tehát a szolgálati viszony megszűnésével kapcsolatos igények közötti különbségtételt elejtve, a nyugdíjigény érvényesítési késedelmének az érvényesíthetőséget kizáró hatályt tulajdonítana —, ez az ellátatlanok számának növelésére és a nyugdíjfizetésre kötelezett személy indokolatlan mentesítése mellett a társadalmi terhek súlyosbítására vezethetne.

Dr. Bernhard László.

ÜGYVÉDSÉG — JOGÉLET

Glücksthal Samu

Glücksthal Samu, a magyar barreau egyik kiválósága, távozott el körünkől. Azoknak a jelentős ügyvédeknek egyike volt, akik rendkívüli tárgyi tudásuk mellett az előadás művészei voltak s akik a rábízott ügyek elintézésében úgy a gazdasági, mint a jogászai tudás fegyvereivel egyaránt sikeresen bántak.

⁷⁾ „A nyugdíjnak a létfenntartásra szolgáló rendeltetéséből folyik, hogy a beszámítás szempontjából a nyugdíj a tartási (ellátási) díjakkal egy tekintet alá esik.“ (C. II. 1135/1932. sz.).